

Onko potilaalla valtaa omassa hoidossaan?

Näkökulmia hoidon laadun tutkimukseen

Valta symposium Joensuu 12.2.2018

Tarja Kvist, Apulaisprofessori, Hoitotieteen laitos, Terveystieteiden tiedekunta, Itä-Suomen yliopisto

Kysymys yleisölle

- Onko potilaalla tällä hetkellä riittävästi valtaa omassa hoidossaan?

Mitä valta on?

- Yleispätevää vallan määritelmää ei ole.
- Valta on vaikuttamista tai kykyä vaikuttaa, mutta valta ja vaikuttaminen voidaan nähdä myös synonyymeiksi toisilleen.
- Valta voidaan määritellä myös vaikutusvallan tietoiseksi ja tarkoitukselliseksi muodoksi, jolloin valta on yksilön kykyä saada tahtonsa toteutettua toisten vastustuksesta huolimatta tai kykyä saada toinen olemaan tekemättä jotain epätoivottavaa.

Mitä valta on?

- Valta määritellään sekä suhteelliseksi että tilannesidonnaiseksi asiaksi, koska yksilöllä on valtaa suhteessaan tiettyyn henkilöön tai ryhmään vain tietyssä tilanteessa. Valtaa voi silloin määritellä vuorovaikutussuhteeksi.
- Tieto vallan perustana.

Vallan muotoja

- Vaikutusvalta
- Asiantuntijavalta
- Legitiimivalta
- Palkitsemisvalta
- Pakkovalta
- Informatiovalta

Miten valta ilmenee potilaan hoidossa?

- Potilaan osallistuminen
- Potilaskeskeisyys
- Potilaan voimaantuminen

Potilaan osallistuminen

Yksilötasolla

- Potilaat ovat mukana erilaisissa päätöksentekotilanteissa, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä.
- Potilaan oikeudet ja mahdollisuudet vaikuttaa ja osallistua omaa hoitoaan koskevaan päätöksentekoon mieltymystensä, kokemuksiensa ja ammattilaisten tietoon perustuen.
- Potilaan osallistumiseen tarvitaan sekä terveydenhuollon henkilöstön että potilaan aktiivista toimintaa.

Potilaan osallistuminen

- Tutkimukset korostavat terveydenhuollon henkilöstön ja potilaiden yhteistyön tärkeyttä onnistuneessa potilaan osallistumisessa.
- Potilaan asiantuntijuutta on pidettävä tärkeänä.
- Molemminpuolinen luottamus ja arvostus.

Yhteisötasolla

- Osallistuminen terveys- ja sosiaalipalvelujen kehittämiseen organisaatio- ja politiikkatasoilla, kokemuksellisen ja professionaalisen tiedon yhdistyminen.
- Hoidon laatu.

Potilaskeskeisyys

- Biopsykososiaalinen lähestymistapa ja asenne, joka pyrkii antamaan hoitoa, joka on kunnioittavaa, yksilöllistä ja voimaannuttavaa
- Se sisältää potilaan yksilöllisen osallistumisen ja rakentuu keskinäisen luottamuksen, herkkyyden, empatian ja jaetun tiedon suhteeseen.

Potilaan voimaantuminen

Yksilötasolla

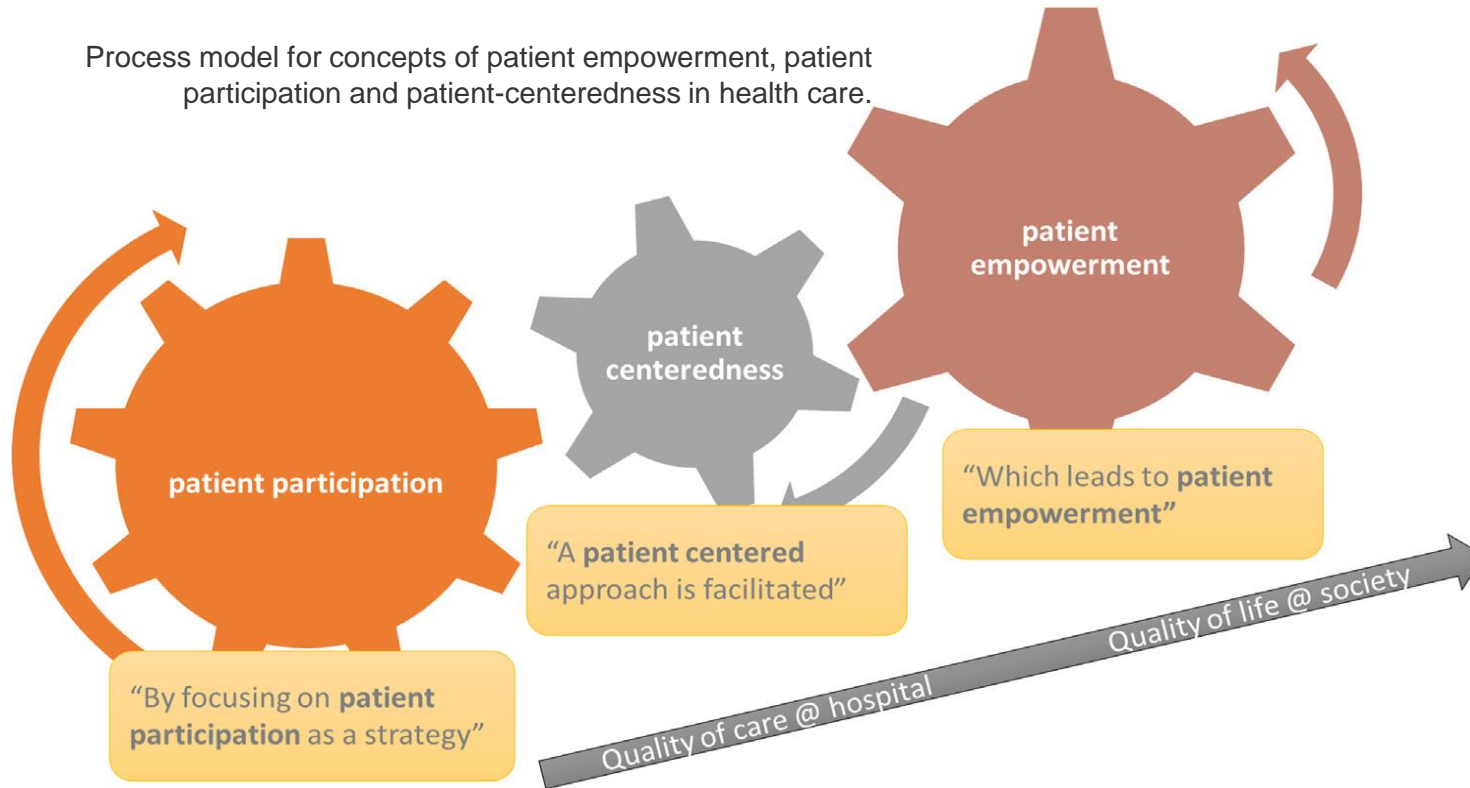
- Prosessi, joka mahdollistaa potilaan vaikuttaa omaan yksilölliseen terveyteensä lisäämällä kykyä kontrolloida itselle tärkeitä asioita.

Yhteisötasolla

- Prosessi, joka antaa ryhmille valtaa ilmaista tarpeita ja toimia kohdata nuo tarpeet ja parantaa elämänlaatua.

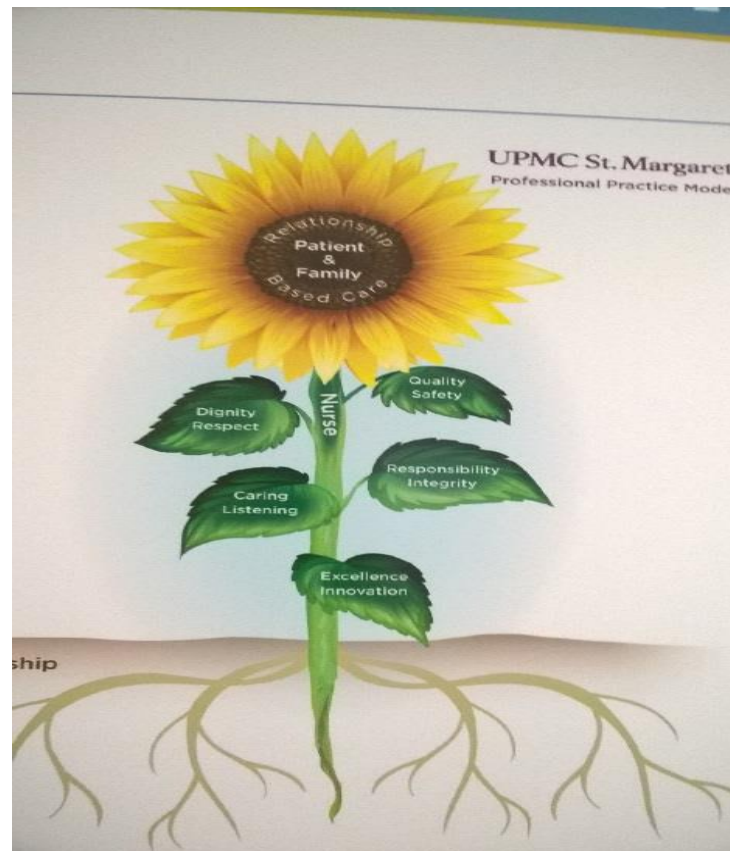
Castro EM ym. 2016. Patient empowerment, patient participation and patient-centeredness in hospital care: A concept analysis based on a literature review. Patient Education and Counseling 99, 1923-1939.

Process model for concepts of patient empowerment, patient participation and patient-centeredness in health care.

Kuka käyttää valtaa potilaan hoidossa?

- Potilaat
- Perheenjäsenet
- Hoitotyöntekijät
- Lääkärit
- Muut tahot

Legitiimivalta

Useat lait määrittävät valtaa terveydenhuollossa, mm:

- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) (finlex.fi)
- Perustuslaki 731/1999 (Finlex)
- Terveydenhuoltolaki 1326/2010 (Finlex)

EXCELLENT

GOOD

AVERAGE

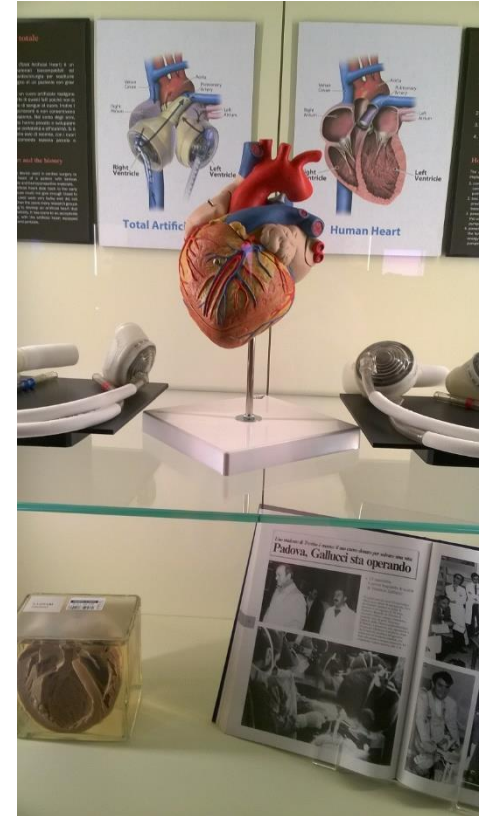
UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Tutkimustuloksia

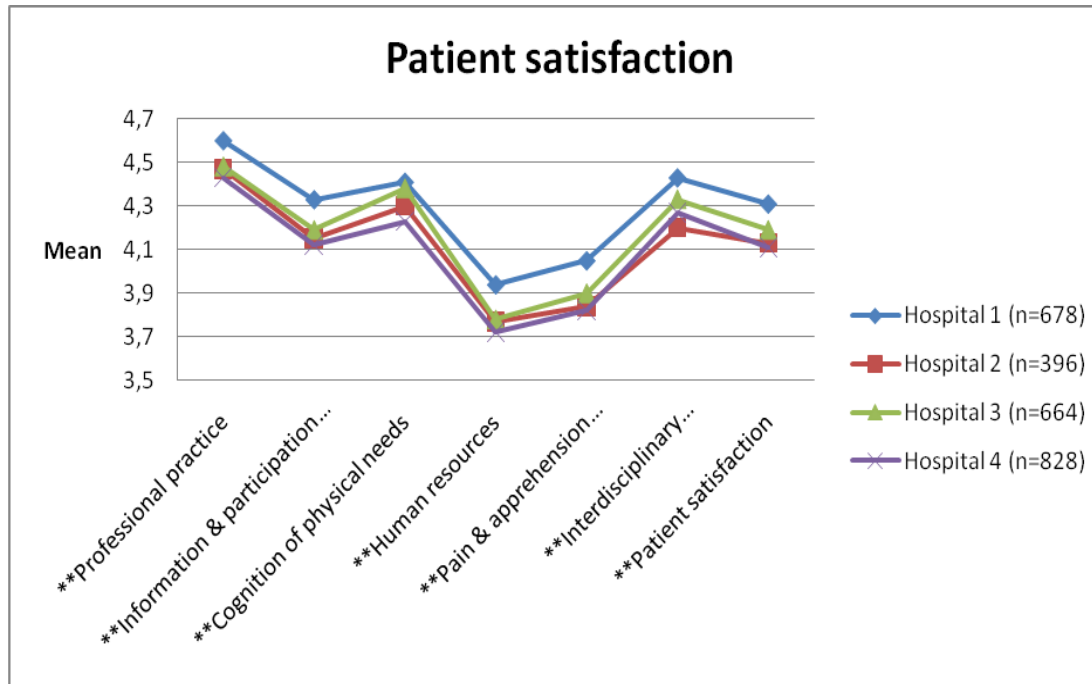
INEXCA - Excellent research and expertise of quality of cancer care by internationally trained staff <http://www.uef.fi/en/web/inexca>

Hoidon laatu erikoissairaanhoidossa

- At Safe-hanke vuosina 2008-2011
- Laajat kyselyaineistot Pohjois-Savon shp:n alueelta
- v. 2008: 2566 potilasta
- v. 2010: 2881 potilasta

Kvist T ym. 2013. How magnetic are Finnish hospitals measured by transformational leadership and empirical quality outcomes? Journal of Nursing Management 21(3), 152-164.

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Sak-Dankosky N. 2018. In-hospital family-witnessed cardiopulmonary resuscitation: Perspectives of health care professionals and patients' family members. Perheen todistama elvytystilanne sairaalassa: Terveysthuollon ammattilaisten ja potilaan perheenjäsenten näkökulmia. UEF. Dissertations in Health Sciences 447.

Valinnanvapaus

- Valinnanvapaudella tarkoitetaan asiakkaan oikeutta valita itse, mistä hän saa sosiaali- ja terveystalveluja.
- Asiakas on voinut valita oman terveyskeskuksen ja kiireettömän erikoissairaanhoidon tutkimus- ja hoitopaikan mistä tahansa Suomesta vuoden 2014 alusta alkaen.
- Osa sote- ja maakuntauudistusta.
- Asiakkaat saisivat nykyistä paremmin tietoja sosiaali- ja terveystalvelujen laadusta ja odotusajoista.
- Tarvitaan luotettavaa tietoa valintojen perustaksi.

Mitä tutkimukset kertovat?

- Aalto AM, Elovainio M, Tynkkynen LK, Reissell E, Vehko T, Chydenius M & Sinervo T. 2017. What patients think about choice in healthcare? A study on primary care services in Finland. *Scandinavian Journal of Public Health*, 1–8.
  - Vuonna 2014 kerättiin kyselyaineisto 8128 perusterveydenhuollon asiakkaalta.
  - 77% piti valinnanvapautta tärkeänä, 49% piti mahdollisena tehdä valintoja, 35% oli tyytyväisiä valinnan mahdollistavaan tietoon.
  - Nuoret, koulutetut ja pitkäaikaissairaat olivat kriittisempiä mahdollisuuteen valita palvelun tuottaja ja valinnan mahdollistavan tiedon saatavuuteen.

Mitä tutkimukset kertovat?

- Isotalo A. 2017. Elektiivisen leikkauspotilaan valinnanvapaus julkisessa terveydenhuollossa Suomessa.
  - Kyselytutkimus 853 elektiiviselle leikkauspotilaalle v. 2014-2015.
  - Valtaosa potilaista arvosti valinnanvapautta, mutta alle puolet tunsivat laillisen oikeutensa valita sairaalansa.
  - Vain neljännes potilaista oli osallistunut sairaalan valintaan.
  - Valinnassa arvostettiin eniten potilasturvallisia hoitokäytäntöjä, korkeaa lääketieteellistä hoidon tasoa, ammatillista osaamista ja myönteistä palvelukokemusta.
  - Potilaat saivat tietoa valintansa perustaksi sairaaloiden verkkosivuilta, ystäviltä, läheisiltä.
  - Tarvitaan luotettavaa vertailutietoa valinnan perustaksi.

Lähteitä

- Aalto AM, Elovainio M, Tynkkynen LK, Reissell E, Vehko T, Chydenius M & Sinervo T. 2017. What patients think about choice in healthcare? A study on primary care services in Finland. *Scandinavian Journal of Public Health*, 1–8.
- Angel S & Frederiksen. 2015. Challenges in achieving participation: A review of how patient participation is addressed in empirical studies. *International Journal of Nursing Studies* 52, 1525-1538.
- Isotalo A. 2017. Elektiivisen leikkauspotilaan valinnanvapaus julkisessa terveydenhuollossa Suomessa. Väitöskirja. Turun yliopisto.
- Kvist T. 2004. Hoidon laatu - potilaiden ja henkilöstön yhteinen asia? Väitöskirja. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 111. Kuopion yliopisto, Kuopio.

Lähteitä

- Malfait S, Eeckloo K & Van Hecke A. 2017. The influence of nurses' demographics on patient participation in hospitals: A cross-sectional study. *Worldviews on Evidence-Based Nursing* 14(6), 455-462.
- Malfait S, Eeckloo K, Van Daele J & Van Hecke A. 2016. The Patient Participation Culture Tool for healthcare workers (PaCT-HCW) on general hospital wards: A development and psychometric validation study. *International Journal of Nursing Studies* 61, 187-197.
- Palokangas A. 2008. Valta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Käsitteen määrittely ja systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Pro gradu-tutkielma. *Terveyshallintotiede*. Kuopion yliopisto.

Lähteitä

- Papastavrou E, Efstathiou G, Tsangari H, Karlou C, Patiraki E, Jarosova D, Balogh Z, Merkouris A & Suhonen R. 2016. Patients' decisional control over care: a cross-national comparison from both the patients' and nurses' points of view. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 30, 26-36.
- Schandl A, Falk AC & Frank C. 2017. Patient participation in the intensive care unit. *Intensive and Critical Care Nursing* 42, 105-109.
- Tobiano G, Bucknall T, Marshall A, Guinane J & Chaboyer W. 2016. Patients' perceptions of participation in care on medical wards. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 30, 260-270.
- Tobiano G, Marshall A, Bucknall T & Chaboyer W. 2015. Patient participation in nursing care on medical wards: An integrative review. *International Journal of Nursing Studies* 52, 1107-1120.

Yhteispeliä

Kiitos!

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

uef.fi